

недвижимости, а также картографическое обеспечение как необходимое условие для ведения государственного земельного кадастра при помощи современных информационных технологий.

Ключевые слова: земельный кадастр, автоматизированная система, индексная карта, ГИС.

УДК 631.115 : 631.112

В.П. Погойда

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

Н.В. Свір

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ПРАВОВЕ І КАРТОГРАФІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Зроблено змістовий аналіз юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства. Обґрунтовано земельне правопорушення як винне протиправне діяння, що суперечить правовим нормам раціонального використання земельних ресурсів та здійсненню прав і законних інтересів власників землі та землекористувачів, порушує встановлений державою порядок управління земельним фондом як національним багатством нашої держави. Обґрунтована цивільно-правова відповідальність як формат державного примусу, що полягає у невідгідних майнових наслідках для правопорушника, у застосуванні до нього майнових санкцій на користь спрямованих на відновлення порушеної сфери майнових відносин. Охарактеризована адміністративна і юридична відповідальність за правопорушення використання земельних ресурсів землевласниками та землекористувачами. Приведені заходи забезпечать ефективний захист законних прав власників земельних ділянок та землекористувачів, що значно зменшить правопорушення у сфері землекористування.

Ключові слова: земельні ресурси, правопорушення, земельне право, цивільно-правова відповідальність, адміністративна відповідальність, юридична відповідальність.

V. Pogoyda, N. Svir

JURIDICAL AND CARTOGRAPHICAL PROVIDING OF THE USE THE LANDED RESOURCES

The semantic analysis of juridical responsibility is executed for violation of the landed legislation. The landed offence is grounded, as an illegal act, that conflicts with the juridical norms of the rational use the landed resources and realization right legal interests of proprietors of land and land users, violates the order of management the landed fund set the state as by national riches of our state. Civil liability as format of state compulsion which consists in unprofitable property consequences for an offender is grounded, in application to him of property approvals in behalf of directed on proceeding in the broken sphere of property relations. Administrative and juridical responsibility is described for offence of the use of the landed resources the landed interests and land users. Measures which provide effective defense of sound titles of proprietors of lot lands and land users and considerably will decrease offence in the field of land-tenure are resulted.

Keywords: landed resources, offence, landed right, civil liability, administrative responsibility, juridical responsibility.

Вступ. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства є складовою частиною правового забезпечення раціонального використання та охорони земель, і спрямована на стимулювання додержання земельно-правових норм, відновлення порушених земельних прав, а також на запобігання вчиненню земельних правопорушень. Земельне правопорушення за змістом є порушення норм земельного права, а за формою – порушення приписів земельного законодавства.

Формулювання цілей статті, постановка завдання. Основна риса юридичної відповідальності – її каральне призначення. При цьому кара є не самоціллю, а засобом перевиховання правопорушника. Юридичний зміст відповідальності полягає у безумовному обов'язку правопорушника зазнавати несприятливих наслідків особистого, майнового чи організаційного характеру. Вид і міра цих наслідків передбачені відповідними санкціями правових норм.

Відповідальність за порушення земельного законодавства завжди пов'язана з негативними правовими наслідками як результатом неправомірних дій (дій чи бездіяльності) винної особи. У тих випадках, коли, наприклад, при вилученні (викупі) земельних ділянок для державних або суспільних потреб власникам земельних ділянок або землекористувачам завдаються збитки, питання про відповідальність не виникає. Тут мають місце гарантії захисту порушених прав суб'єктів правомірними діями уповноважених державних органів. Неправомірна поведінка можлива як з боку самих носіїв земельних прав, так і з боку сторонніх осіб. У зв'язку з цим, серед негативних правових наслідків самостійне місце посідає примусове припинення земельних прав суб'єктів (право власності на земельну ділянку і право на землекористування), яке іноді називають земельно-правовою відповідальністю. Крім того, до винних осіб, які вчинили земельне правопорушення, можуть бути застосовані заходи адміністративного, дисциплінарного чи кримінального впливу, а за наявності заподіяної шкоди – її відшкодування. Відповідальність за порушення земельного законодавства виконує ряд важливих функцій:

- по-перше, вона виступає як засіб забезпечення виконання вимог земельного законодавства;
- по-друге, відповідальність у зазначеній сфері є важливим елементом механізму гарантій земельних прав суб'єктів;
- по-третє, норми цього інституту стимулюють додержання принципів земельного законодавства;
- по-четверте, в умовах переходу економіки країни до ринкових відносин зростає роль компенсаційної функції юридичної відповідальності [7].

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах земельних перетворень важливого значення набувають охоронна, превентивна та виховна функції відповідальності за земельні правопорушення. Вони є засобом охорони та забезпечення встановленого у державі земельного правопорядку. У деяких випадках юридична відповідальність за порушення земельного законодавства

ва виконує каральну функцію, коли вона є наслідком вчинення кримінальних чи адміністративних правопорушень.

Традиційно виділяють такі види юридичної відповідальності: *кримінальну, адміністративну, дисциплінарну, цивільну та матеріальну*. У правовій літературі іноді обґрунтовується необхідність виділення, поряд із традиційними видами відповідальності, ще й спеціальної відповідальності за порушення земельного законодавства. Спеціальною вважається відповідальність, яку становлять заходи правового впливу на порушників земельного законодавства, передбачені Земельним кодексом України та законодавством, що його доповнює. Так, до спеціальної *земельно-правової* [6] відповідальності у зазначеній сфері пропонують віднести примусове припинення права користування земельною ділянкою, обов'язок знести власником земельної ділянки чи землекористувачем самовільно зведений об'єкт чи повернути самовільно зайняту ділянку тощо.

Юридична відповідальність може настати за певного юридичного факту – факту вчинення правопорушення, що є єдиною підставою юридичної відповідальності. У ст. 211 Земельного кодексу України закріплено перелік видів порушень земельного законодавства. До них віднесено: укладення угод з порушенням земельного законодавства; самовільне зайняття земельних ділянок; псування сільськогосподарських угідь та інших земель, їх забруднення хімічними й радіоактивними речовинами та стічними водами, засмічення промисловими, побутовими й іншими відходами; розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, що негативно впливають на стан земель; невиконання вимог щодо використання земель за цільовим призначенням; порушення строків повернення тимчасово займаних земель або невиконання обов'язків щодо приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням; знищення межових знаків; приховування від обліку і реєстрації та перекручення даних про стан земель, розміри та кількість земельних ділянок; не проведення рекультивації порушених земель; знищення або пошкодження протиерозійних і гідротехнічних споруд, захисних насаджень; невиконання умов знімання, збереження і нанесення родючого шару ґрунту; самовільне відхилення від проектів землеустрою; ухилення від державної реєстрації земельних ділянок та подання недостовірної інформації щодо них; порушення строків розгляду заяв щодо відведення земельних ділянок. Цей перелік не є вичерпним. Законодавством України можуть бути встановлені й інші види правопорушень, зокрема придбання земельних ділянок за рахунок доходів, одержаних від злочинної діяльності.

Таким чином, земельне правопорушення – це винне, протиправне діяння (дія чи бездіяльність), що суперечить правовим нормам раціонального використання земельних ресурсів, перешкоджає здійсненню прав і законних інтересів власників землі та землекористувачів, порушує встановлений державою порядок управління земельним фондом як національним багатством нашої держави.

Цивільно-правова відповідальність являє собою форму державного примусу, що полягає у невиконанні майнових наслідках для правопорушника, зокрема у застосуванні до нього майнових санкцій на користь спрямованих на відновлення порушеної сфери майнових відносин. Під майновою відповідальністю за порушення земельного законодавства розуміють несприятливі наслідки майнового характеру. При матеріальній відповідальності шкода може бути відшкодована у меншому розмірі. Підставою відповідальності за порушення земельного правопорядку є не порушення права конкретної особи, а заподіяння шкоди земельним ресурсам. Її відшкодування здійснюється з урахуванням природної, а не майнової цінності землі. Так, відповідно до ч. 1 ст. 212 Земельного кодексу України, самовільно зайняті земельні ділянки підлягають поверненню власникам землі або землекористувачам без відшкодування затрат, понесених за час незаконного користування ними.

Підставою для застосування заходів цивільно-правової відповідальності є також невиконання підприємствами, установами, організаціями, що тимчасово використовували земельні ділянки для проведення геолого-знімальних, розвідувальних, геодезичних та інших робіт, передбаченого правовими нормами обов'язку привести займану земельну ділянку за свій рахунок і у встановлений строк у стан, придатний для її використання за призначенням. У такому випадку, відповідно до ст. 203 або статей 440 і 453 Цивільного кодексу України [3], вони повинні відшкодувати власникові або землекористувачеві заподіяну шкоду в розмірі вартості робіт, необхідних для приведення земельної ділянки у належний стан. Відповідно до вимог цивільного законодавства заподіювач шкоди, яка виникла внаслідок порушення земельного законодавства, зобов'язаний відшкодувати її власникові землі чи землекористувачеві в повному обсязі.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальну відповідальність. Відповідно до ст. 9 Кодексу України [4] адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Найпоширенішим видом адміністративного стягнення за вчинені земельні правопорушення є штраф.

Кримінальна відповідальність є найсуворішим видом юридичної відповідальності за земельні правопорушення і має репресивний, каральний характер. Вона настає за вчинення злочину, яким визнається винне суспільно небезпечне діяння, заборонене Кримінальним Кодексом України, під загрозою кримінального покарання. Внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України було обумовлено посиленням відповідальності за порушення земельного законодавства, оскільки ефективність застосування санкцій за самовільне зайняття земельної ділянки, передбачених

Кодексом України про адміністративні правопорушення, є низькою, а цей вид правопорушення набуває дедалі більшого поширення. Прийнятий закон України від 11 січня 2007 року № 578-У «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки» покликаний захистити власників земельних ділянок та землекористувачів від злочинних посягань, забезпечити здійснення прав володіння, користування та розпорядження земельними ділянками.

Провідним аспектом закону є встановлення кримінальної відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, тобто якщо такими діями була заподіяна значна шкода інтересам громадянина, юридичної особи, територіальної громади, держави. Передбачено також відповідальність за вчинення таких дій повторно та особою, яка була раніше судима за вчинення вищезазначених дій, а також за дії щодо організації групових дій, які призвели до самовільного зайняття земельної ділянки. Залежно від ступеня суспільної небезпеки в законі передбачено застосування альтернативних санкцій у вигляді штрафу, обмеження волі на строк від двох до чотирьох років та позбавлення волі на строк від одного до трьох років. Закон забезпечуватиме більш ефективний захист законних прав власників земельних ділянок та землекористувачів, позитивно впливатиме на зменшення правопорушень у сфері землекористування. Велике значення має картографічне забезпечення використання земельних ресурсів.

Висновки. В останні роки у зв'язку з прийняттям нового земельного законодавства в Україні земля стала об'єктом ринкових відносин, тому, вкрай необхідно забезпечити науково-методичну базу вдосконалення розвитку ефективної системи контролю за використанням і охороною земельних ресурсів та застосування заходів впливу до порушників земельного законодавства. Залежно від ступеня суспільної небезпеки в законі передбачено застосування альтернативних санкцій у вигляді штрафу, обмеження волі на строк від двох до чотирьох років та позбавлення волі на строк від одного до трьох років. Зазначені заходи впливу забезпечуватимуть більш ефективний захист законних прав власників земельних ділянок та землекористувачів, позитивно впливатимуть на зменшення правопорушень у сфері землекористування.

Рецензент – канд. техн. наук, доц. В.М. Опара

Література:

1. *Конституція (Основний Закон) України*. Прийнята 28 червня 1996 р. – К., 1996.
2. *Земельний кодекс України*. Прийнятий 25 жовтня 2001 р. – К., 2001.
3. *Цивільний кодекс України* // Комп'ютерна бібліотека «Інфодиск: Законодавство». – К.: СБ – Вид-во «Інфодиск», 2008.
4. *Кодекс України про адміністративні правопорушення* (там само).
5. *Кримінальний кодекс України* (там само).
6. *Земельне право України: Підруч.* / За ред. М.В. Шульги. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 233–234.

7. *Правові основи майнових і земельних відносин: Навч. посіб. / За ред. В.М. Єрмоленка. – К.: Магістр ХХІ сторіччя, 2006. – С. 340–342.*

В.П. Погойда, Н.В. Свир

ПРАВОВОЕ И КАРТОГРАФИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ

Выполнен смысловой анализ юридической ответственности за нарушение земельного законодательства. Обосновано земельное правонарушение как противоправное деяние, что противоречит правовым нормам рационального использования земельных ресурсов и осуществлению прав и законных интересов владельцев земли и землепользователей, нарушает установленный государством порядок управления земельным фондом как национальным богатством нашего государства. Обоснована гражданско-правовая ответственность как формат государственного принуждения, которое заключается у невыгодных имущественных последствий для правонарушителя, в применении к нему имущественных санкций в интересах направленных на возобновление нарушенной сферы имущественных отношений. Охарактеризована административная и юридическая ответственность за правонарушение использования земельных ресурсов землевладельцами и землепользователями. Приведенные меры обеспечат эффективную защиту законных прав владельцев земельных участков и землепользователей, что значительно уменьшит правонарушение в сфере землепользования.

Ключевые слова: земельные ресурсы, правонарушения, земельное право, гражданско-правовая ответственность, административная ответственность, юридическая ответственность.

УДК 911.3

В.А. Редіна, О.В. Редіна

Харківська обласна станція юних туристів

ПОЗАШКІЛЬНИЙ ЗАКЛАД У СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються питання позашкільної географічної освіти на прикладі діяльності очно-заочної школи юних географів Харківської обласної станції юних туристів. Аналізуються структура, напрями діяльності, кількісні та якісні характеристики слухачів школи, основні форми організації навчального процесу. Узагальнений матеріал дає підстави стверджувати, що позашкільний заклад може бути складовою безперервної географічної освіти.

Ключові слова: позашкільна географічна освіта, позашкільний заклад, школа юних географів.

V. Redina, O. Redina

OUT-OF-SCHOOL ESTABLISHMENT IN THE SYSTEM OF CONTINUOUS GEOGRAPHICAL EDUCATION

In article are considered questions of out-of-school geographical education by the example of internal-correspondence activity of school of young geographers by the Kharkov regional station of young tourists. Analyzed structure, directions of activity, quantitative and qualitative characteristics of school listeners, the basic forms of the organi-